

Metafyzika a dnešek – A

Slovo „metafyzika“ má sice knihovnický, nikoli filosofický původ, ale bylo ho brzo užíváno na označení Aristotelova souboru statí, které původně k sobě nenáležely, tj. nebyly míněny jako součást jednoho díla. Odtud zřejmě pochází značná rozdílnost v chápání „metafyziky“ v mnohem pozdějším smyslu. A není proto divu, že v ještě pozdější době, která se pokoušela s „metafyzikou“ a jejím způsobem myšlení skoncovat, nabývala v perspektivě tohoto kritického odmítání „metafyziky“ rovněž řadu rozmanitých podob. Za těchto okolností nepovažuji za důležité se pokoušet nějak na určité vybrané minulé (nebo i současné) pojetí oné filosofické „disciplíny“ nebo jiného systematicky prováděného myšlenkového útvaru navazovat jako na něco směrodatného, a spíše považovat sám termín „metafyzika“ za volný resp. uvolněný. Naproti tomu se zdá být lepším východiskem ohled na druhou část pojmenování, totiž na „fysiku“ (budeme přísně odlišovat od dnešní „fyziky“) a zejména původně předfilosofické slovo „*fysis*“. Už při dávném překladu do latiny, totiž jako „*natura*“, jakož i později ve většině překladů do dalších evropských jazyků, jakož i do češtiny, zůstávala plně v povědomí základní souvislost tohoto substantiva s rozením (a to v obojím, aktivním i pasivním tvaru či smyslu; v řečtině *fyein* i *fyesthai*, tedy roditi i roditi se). Zkrácený název jiného Aristotelova díla má vlastně dvojí význam: „ta fysika“ může znamenat nejen určitým způsobem vymezenou vědu (resp. výklad, pojednání – *akroasis*), ale také plurál od „to fysikon“, tedy to fysické, tedy nějakou fysickou věc. Ale jaká je vlastně charakter takové „fysické věci“ či spíše „skutečnosti“? Fysická skutečnost se vyznačuje – podle původního významu slova – tím, že se rodí, přesněji že se zrodila a roste (*fyesthai* může znamenat také „růstí“). A dá rozum, že to, co se zrodilo a rostlo, jednou také zahyne; *fysis* a *thanatos* tedy spolu věcně souvisí, náleží k sobě. „Fysické věci“ jsou tedy takové, které vznikají a zanikají; ale nesmíme zapomínat na ten velmi důležitý aspekt onoho vznikání a zanikání, spočívajíc v tom, že takové skutečnosti vznikají zrodem, pak rostou, a nakonec zanikají hynutím, smrtí. „Fysika“ by tedy měla být správně (nikoli přesně podle Aristotela!) filosofickou „vědou“ o skutečnostech, které vznikají zrozením a zanikají úhynem. Pokud bychom to chápali takto, „metafysika“ by byla filosofickým věděním o tom, co nenáleží do světa či sféry skutečností, která takto (řekli bychom „organicky“) vznikají a zanikají, neboť předpona (či předložka) *meta-* poukazuje k tomu, co je „za“ nebo „vedle“ (nikoli tedy „nad“ – to už bychom tam dávali význam pozdější, ze slova samého neodvoditelný; nesmíme teď do těchto námi vyznačených souvislostí vkládat ono pozdější „super-“ ani připustit, aby se tam nějak přimísilo samo). A nyní budeme nutně stát před základním rozhodnutím, zda onoho „meta-“ budeme užívat v užším nebo širším, eventuelně velmi širokém smyslu. (Viz dále.)

(Písek, 140921-1.)